

Sygn. akt IV CSK 48/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Mirosława Wysocka

w sprawie z powództwa "M.(...)" Spółki z o.o. w G.

przeciwko M. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 24 kwietnia 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 10 października 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 13 grudnia 2006 r. oddalił powództwo o zapłatę M.(...) Sp. z o.o. w G. przeciwko M. S. Sąd ten ustalił, że pozwana około 2000 r. nawiązała kontakty handlowe z firmą M.C.(...) z siedzibą w S., która zlecała jej szycie kolekcji ubrań. Współpraca przebiegała na podstawie ustnej umowy a wzajemne

rozliczenia były prowadzone bez pisemnej dokumentacji. W połowie 2000 r. pozwana pojechała do S. celem omówienia wzajemnych relacji handlowych i rozliczeń. Została wówczas zawarta pisemna umowa o współpracy oraz umowa dotycząca udzielenia pozwanej pożyczki kwoty 210 000 SEK. Podpisanie umowy pożyczki nastąpiło w warunkach bezprawnej groźby ze strony małżonków O., którzy odebrali pozwanej paszport, przetrzymywali ją w zamknięciu, zachowywali się agresywnie i sugerowali, że w przypadku braku zgody na podpisanie stosownych dokumentów pozwana nie wyjedzie ze S.. Pozwana nie zaciągnęła tej pożyczki. Dalsza współpraca trwała krótko. W dniu 31 sierpnia 2004 r. szwedzki kontrahent pozwanej dokonał przelewu na rzecz strony powodowej wierzytelności w wysokości 172 715 SEK w oparciu o umowę przelewu.

W ocenie Sądu Okręgowego w sprawie miało zastosowanie prawo szwedzkie, które przewiduje nieważność czynności prawnych dokonanych pod przymusem. Z tego względu umowa pożyczki zawarta przez pozwaną była nieważna. Gdyby zaś zastosowanie miało prawo polskie, to powództwo podlegałoby również oddaleniu, bowiem umowa pożyczki wymaga dla swojej skuteczności przeniesienia na pożyczkobiorcę własności określonej kwoty pieniężnej, co w przypadku umowy zawartej przez pozwaną nie miało miejsca.

Apelację strony powodowej oddalił Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 10 października 2007 r.

Sąd drugiej instancji podzielił wprawdzie zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i uznał, że zebrane w sprawie dowody nie dają podstaw do ustalenia, że pozwana podpisała umowę pożyczki działając pod przymusem, jednakże zachodziła inna podstawa do oddalenia powództwa. W rzeczywistości strony nie zawarły umowy pożyczki lecz umowę o wzajemnych rozliczeniach dotychczasowej współpracy gospodarczej. Umowa pożyczki była umową pozorną. Strona powodowa nie twierdziła zaś, że powództwo opiera o fakty związane z rozliczeniem współpracy gospodarczej i nie udowodniła, że przysługuje jej roszczenie z tego tytułu. Nadto istnieją nie usunięte przez nią wątpliwości, czy pozwana – ze względu na orzeczony w postępowaniu karnym obowiązek zwrotu na rzecz małżonków O. dowodów rzeczowych o znacznej wartości i obowiązek naprawienia szkody, jest nadal winna jakąkolwiek kwotę z tytułu wzajemnych rozliczeń współpracy gospodarczej. W tych okolicznościach nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, że umowa przelewu wierzytelności z dnia 31 sierpnia 2004 r. była ważna.

Skarga kasacyjna strony powodowej została oparta o obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego zarzucono w niej niewłaściwe zastosowanie art. 509 k.c., art. 454 § 1 k.c., art. 720 § 1 k.c., art. 65 § 2 k.c., art. 1 k.c. oraz ustawy z dnia 12 listopada 1965 r. Prawo prywatne międzynarodowe, a także niezastosowanie art. 353¹ k.c. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżący zarzucił zaś obrazę art. 229 k.p.c., art. 231 k.p.c., art. 227 k.p.c. w zw. z art. 316 § 1 i art. 233 § 1 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 378 § 1 k.p.c.

W oparciu o te zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, względnie jego zmianę poprzez uwzględnienie żądania pozwu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Apelacyjny rozpoznał i uznał za usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Stwierdził nadto, że nie są trafne „zasadnicze zarzuty, których uwzględnienie prowadzić musiałoby do uwzględnienia apelacji”. To ogólne stwierdzenie, uzupełnione wnioskiem, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu, nie zostało szerzej umotywowane. Sąd drugiej instancji poprzestał na stwierdzeniu, że umowa pożyczki była pozorna, a zatem w konsekwencji nieważna, a strona powodowa nie twierdziła, że przysługuje jej roszczenie z tytułu rozliczeń współpracy gospodarczej i nie udowodniła istnienia takiego roszczenia. W tych okolicznościach usprawiedliwiony był zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. Przepis ten nakłada bowiem na Sąd drugiej instancji obowiązek rozpoznania wszystkich zarzutów mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Strona powodowa w apelacji zakwestionowała zaś między innymi zastosowanie przez Sąd pierwszej instancji prawa szwedzkiego, zarzucając błędną ocenę, co do występowania w sprawie elementu obcego, skoro również wierzyciel ma siedzibę w Polsce. Sąd Apelacyjny nie odniósł się do tego zarzutu, co nie pozwala ocenić, jakie prawo zastosował uznając umowę pożyczki za pozorną. W oparciu o to stwierdzenie uznał zaś, że umowa pożyczki była nieważna i brak jest podstaw do uwzględnienia powództwa. W konsekwencji uchybienia polegającego na nierozpoznaniu części zarzutów apelacji uzasadniony był również zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., gdyż nie zawiera ono należytego ustosunkowania się do granic zaskarżenia wyroku i tym samym podstawy rozstrzygnięcia. Sąd drugiej instancji nie powołał też żadnego przepisu prawa materialnego, który stanowił podstawę orzekania, co ewidentnie narusza wymóg z art. 328 § 2 k.p.c.

Wyjaśnienie, jakie prawo miało zastosowanie w sprawie było niezbędne dla jej rozpoznania. Bez rozstrzygnięcia tej kwestii nie było możliwe właściwe zastosowanie prawa materialnego, a brak rozpoznania stosownego zarzutu zawartego w apelacji strony powodowej uniemożliwia jednocześnie zarówno ocenę zasadności zarzutów odnoszących się do niewłaściwego zastosowania przepisów Prawa prywatnego międzynarodowego, jak i zarzutów naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów kodeksu cywilnego.

Z tego względu skarga kasacyjna podlegała uwzględnieniu i zaskarżony wyrok został uchylony na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Wymaga jednocześnie podkreślenia, że ewentualne stwierdzenie pozorności umowy pożyczki, przy zastosowaniu przykładowo prawa polskiego, nakazywałoby dokonanie szerszej oceny zasadności dochodzonego roszczenia, niż uczynił to Sąd drugiej instancji. Nie można bowiem wykluczyć, że umowa pożyczki sporządzona przy okazji pertraktacji prowadzonych w celu rozliczenia wyników dotychczasowej współpracy gospodarczej miała za cel ukrycie faktycznie innej czynności prawnej np. nowacji zobowiązania pozwanej. Art. 83 § 1 k.c. nakazuje aby w takiej sytuacji ważność oświadczeń woli została oceniona według właściwości tego rodzaju czynności.